ICE®

MIND MAP

ભારતનો ઈતિહાસ

MIND MAP 03

સિંધુ ખીણની સભ્યતા

(હડપ્પા સભ્યતા)

હડપ્પા સભ્યતા

01 **અર્થવ્યવસ્થા**
કૃષિ, ઉદ્યોગો, વિદેશ વ્યાપાર

02 **સમાજ**
યોધ્ધાઓ, વિદ્વાનો, કારીગરો, વેપારીઓ

03 **સંસ્કૃતિ**
ધર્મ, કલા, સ્થાપત્ય

04 **રાજનીતિ**
વિવિધ વાદો, પ્રતિનિધિઓ, પુરોહિતો, વેપારીઓનું શાસન

05 **વિશેષતા**
વિશ્વને શહેરી સભ્યતાની ભેટ

➤ હડપ્પા સભ્યતા ઈ.સ.પૂર્વે 3500 થી ઈ.સ. પૂર્વે 1750 સુધીની માવામાં આવે છે.

➤ સિંધુ નદી અને તેમાં વિલિન થતી ઝેલમ, ચિનાબ, રાવિ અને સતલુજ નદીઓનો પ્રદેશ એ આપણા દેશની સંસ્કૃતિના ઐતિહાસિક યુગનો પુરાતન પ્રદેશ છે.

➤ આ પ્રદેશમાં પુરાતન સંસ્કૃતિ ખીલી હતી જેને સિંધુ ખીણની સભ્યતા કહેવામાં આવે છે.

1. અર્થવ્યથવસ્થા

➤ સૈન્ધવ સભ્યતાના લોકોનું મુખ્ય કાર્ય ખેતી અને વિદેશી વ્યાપાર હતો. જેના કારણે આ યુગની અર્થવ્યવસ્થા ઉન્નત અવસ્થામાં હતી.

➤ કાલીબંગાથી પ્રાપ્ત થયેલા ખેડેલા ખેતરો, ધોળાવીરાના જળાશયો, રેસાદાર જવ, સંકર જાતિનો કપાસ, બનાવલીથી મળેલા માટીના હળ વગેરે મળેલા પુરાવાઓને આધારે કહિ શકાય કે આ સભ્યતાના લોકોનો મૂળ આધાર ખેતી હતી.

➤ પશુપાલનનો પણ સારો વિકાસ થયેલો હતો. કૃષિ ઉત્પાદન તેમજ વ્યાપાર અને પરિવહનમાં પશુઓની મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા હતી.

➤ અહિં માટીકામ, કાપડ વણાંટનું કામ, ધાતુકામ, કડિયાકામ, સુથારીકામ, શિલ્પકામ, મણકાના અલંકારો બનાવવાનું કામ, હથિયાર બનાવવાનું કામ વગેરે ઉદ્યોગો પણ વિકસ્યા હતા.

➤ લોથલથી પ્રાપ્ત થયેલ ડોકયાર્ડથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સૈંધવ સભ્યતાના લોકો વિદેશોમાં વ્યાપાર કરતા હતા.

➤ તેઓ મધ્યએશિયા, પર્શિયન અખાત, ઈરાન, બહેરીન, મેસોપોટેમીયા, મિશ્ર વગેરે સાથે વ્યાપારિક સંબંધો હતા. જેના પુરાવારૂપ લોથલથી મળેલી મહોરો છે.તથા મોહેં–જો–દડો થી મળેલી મેસોપોટેમીયાની મહોરો વિદેશી વ્યાપારની પુષ્ટી કરે છે.

2. સમાજ

➤ આ યુગનો સમાજ ચાર વર્ગોમાં વહેચાયેલો હતો.

(1) વિદ્વાનો, ધર્મગુરૂઓ, જ્યોતિષીઓ, વૈદ્યો

(2) સૈનિકો, યોધ્ધાઓ

ICE INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

(3) વેપારીઓ અને કારીગરો

(4) ખેડૂતો, નોકરો, મજૂરો તથા માછીમારો

- હડપ્પીયન સંસ્કૃતિમાં માતૃસત્તાક હોવાનો અંદાજ છે. તથા સામાજીક વ્યવસ્થાનો મુખ્ય આધાર પરિવાર હતો.
- સૈન્ધવ વાસીઓ શાકાહારી અને માંસાહારી બન્ને હતા. તેઓ મનોરંજન માટે નૃત્ય કરતા તથા શતરંજ રમતા અને શિકાર કરવા માટે જતા હતા.
- સૌંદર્ય પ્રસાધન અને આભૂષણોના પણ શોખીન હતા.
- ઉત્ખનન દરમિયાન મળેલા હથિયાર અને ઓજારથી એ અનુમાન લગાવી શકાય કે આ યુગના લોકો યુદ્ધનું જ્ઞાન પણ ધરાવતા હતા અને પોતાની રક્ષા કરવા સક્ષમ હતા.

3 . સંસ્કૃતિ

- ઉત્ખનન બાદ મળેલ મુદ્રાઓ ઉપરથી કેટલાંક વિદ્વાનો અહીં એક કરતા વધારે દેવોની પુજા કરતા હોવાનું માને છે.
- અહીં, મોટી સંખ્યામાં સ્ત્રીમુર્તિઓ પ્રાપ્ત થઈ છે. જેના આધારે કહિ શકાય કે માતૃદેવીની ઉપાસના કરતા હશે.
- આ ઉપરાંત અહીંના લોકો પ્રકૃતિની પૂજા કરતા હશે એવુ પણ માનવામાં આવે છે.
- અહીંના લોકો વ્યાપાર, વાણિજ્ય, કૃષી તેમજ શિલ્પ અને કલા પ્રિય હતા. કાંસાંની નર્તકીની મૂર્તિ તથા પૂરોહિતની મૂર્તિ તેનો પુરાવો પુરો પાડે છે.
- સ્થાપત્ય કલા, મૂર્તિકલા, નૃત્યકલા, ધાતુ ઉદ્યોગ, સોના, ચાંદી તથા તાંબાના આભૂષણો બનાવવા વગેરેમાં નિપુણતા ધરાવતા હતા.
- તેઓ વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજીમાં પણ ખાસ્સો રસ ધરાવતા હોવાનું માનવામાં આવે છે. નગર આયોજન, ગટર વ્યવસ્થા વગેરે તેના ઉદાહરણ છે.

ICE ® INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

4. રાજનિતી

- આ સંસ્કૃતિની લિપિ ખુબ જ ગુઢ છે. જે અત્યાર સુધી વાંચી શકાય નથી. એટલે માત્ર અનુમાનો જ થઈ શકે છે.
- હન્ટરના મતે – જનતાંત્રિકો હશે.
- અર્નેસ્ટ મૈકે મતે – પ્રતિનિધિ વ્યવસ્થા હશે.
- સ્ટુઅર્ટ પિગ્ગટ મતે – પુરોહિતોનું શાસન હશે.
- વેપારીઓનું શાસન હશે તથા શાસન નગરપાલીકા જેવી વ્યવસ્થા હશે.

JOIN Our Official Telegram ચેનલ t.me/icerajkotofficial CLICK HERE icerajkot

5. વિશેષતા
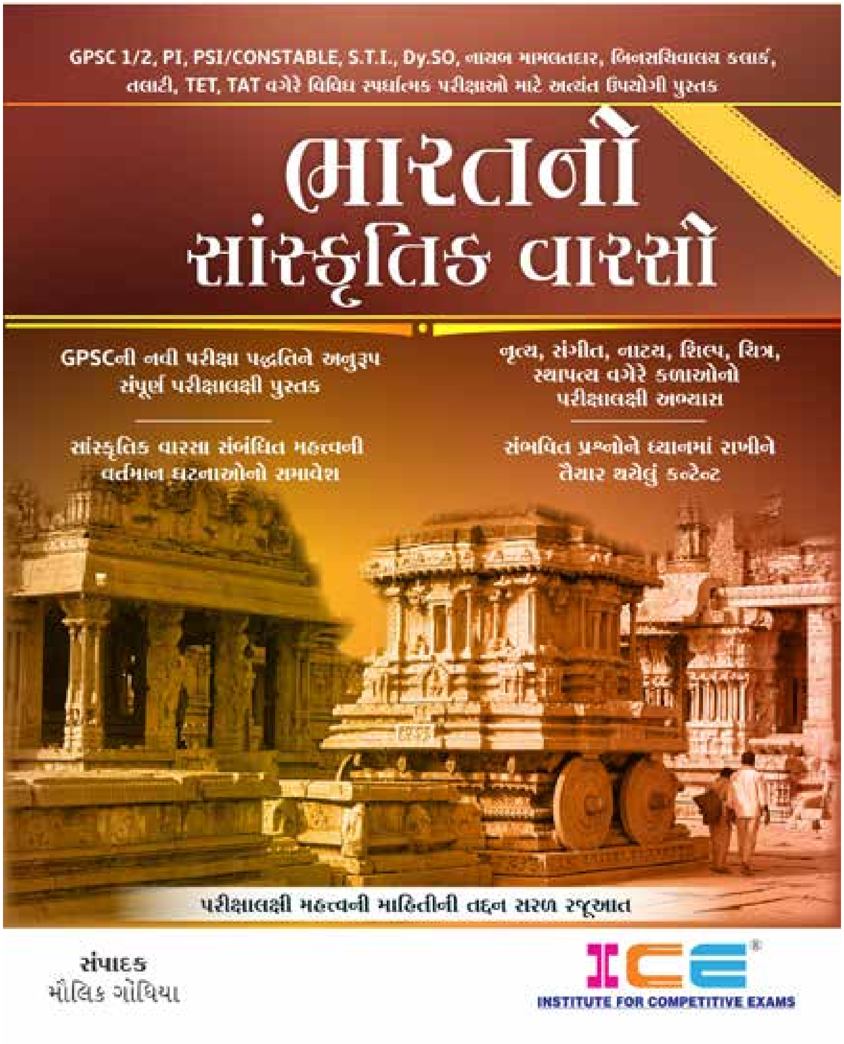
- ➤ વિશ્વને સૌપ્રથમ નાગરિક કે શહેરી સભ્યતાની ભેટ આપી.
- ➤ જાહેર સ્નાનાગારની ભેટ.
- ➤ કાંસાની નર્તકીની ભેટ.
- ➤ વ્યવસ્થિત અને પૂર્વ આયોજિત નગર રચનાનો ખ્યાલ.
- ➤ સૌપ્રથમ રાજમાર્ગો અને ભૂગર્ભ–ગટર યોજનાઓ આપી.
- ➤ ચળકાટવાળા મણકાના ઘરેણાંની ભેટ.
- ➤ અનાજ સંગ્રહવાની પદ્ધતિ.